



Інноваційні цифрові технології у криміналістиці та судовій експертизі: виклики сьогодення і перспективи формування криміналістичної стратегії

Віктор Шевчук

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри криміналістики, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України; провідний науковий співробітник, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; м. Харків, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8058-3071>, e-mail: Shevchuk_viktor@ukr.net

Розглянуто актуальні проблеми дослідження інноваційних цифрових технологій у криміналістиці та судовій експертизі в контексті сучасних викликів і перспектив формування криміналістичної стратегії. Зазначено, що в сучасних реаліях розроблення та впровадження цифрових технологій у криміналістичну практику варто зважати на тенденції розвитку криміналістичної науки й завдання адаптації сучасних знань до умов війни та цифровізації суспільства. Виокремлено основні напрями застосування інноваційних цифрових технологій у кримінальному провадженні, судовій експертизі та правоохоронній діяльності. Обґрунтовано важливість удосконалення і розроблення новітніх засобів криміналістичної техніки для роботи із цифровими доказами, а також необхідність формування та впровадження комплексної криміналістичної методики розслідування, пов'язаної із використанням інноваційних цифрових технологій.

Ключові слова: цифрові технології; криміналістичні інновації; спеціальні знання; воєнний стан; кіберзлочини; судова експертиза; цифрові сліди; криміналістична стратегія.

Innovative Digital Technologies in Criminalistics and Forensic Examination: Challenges of the Present and Prospects of Formation of Criminalistic Strategy

Viktor Shevchuk

The topical problems of research of innovative digital technologies in criminalistics and judicial examination in the context of modern challenges and prospects of formation of criminalistic strategy are considered. It is noted that in the modern realities of development and implementation of digital technologies in criminalistic practice should take into account the tendencies of development of criminalistics and the task of adapting modern knowledge to the conditions of war and digitalization of society. The main directions of application of innovative digital technologies in criminal proceedings, judicial expektoration and law enforcement activities are distinguished. The importance of improving and developing the latest means of criminalistic technique for working with digital evidence, as well as the need to form and implement a comprehensive criminalistic investigation methodology related to the use of innovative digital technologies is substantiated.

Keywords: digital technologies; criminalistic innovations; martial law; cybercrime; forensic examination; digital traces; criminalistic strategy.



Сьогодні цифровізація суспільства, держави є важливим стратегічним напрямом перспективного розвитку передових країн світу, зокрема України, яка обрала європейський вектор розвитку. Надання Україні статусу кандидата в члени ЄС створило додатковий імпульс для активізації перетворень у цифровій сфері. У цьому плані важливою подією стало те, що Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа» до 2027 р., метою якої є активізація відновлення економіки та цифрової трансформації України [1]. За таких умов цифровізація стала визначним чинником соціально-економічного, політичного та міжнародного зростання держави.

У реаліях сьогодення (в умовах глобалізації загроз цивілізації, воєнних викликів і їхнього впливу на сучасну злочинність) постає проблема актуалізації необхідності врахування цифрових технологій в ефективній організації та плануванні протидії сучасній злочинності в Україні. Трансформація злочинності в Україні під час війни та глобальних загроз значно вплинула на зміну пріоритетів завдань органів кримінальної юстиції, правової системи загалом і криміналістики зокрема, а також на формування нового напрямку — цифрової криміналістики [2, с. 5]. Головним завданням криміналістики є розроблення та застосування засобів, прийомів і методів, що дають змогу збирати, досліджувати, використовувати в умовах війни доказову інформацію, зокрема цифрову [3].

За таких обставин постає потреба зважати на роль і значення цифро-

вих технологій у криміналістиці й судовій експертизі, а також на виклики сьогодення та майбутні перспективи. У цьому разі можна говорити про формування нового стратегічного наукового напрямку в криміналістиці — цифрової криміналістики, поява якої зумовлена сучасними тенденціями й завданнями розвитку науки.

Стрімкий розвиток цифрових технологій впливає на особливості розслідування злочинів і їх судовий розгляд, що обумовлює певну специфіку, яку потрібно враховувати у слідчій, судовій та експертній практиках. Така специфіка зумовлена передусім наявністю цифрової інформації, цифрових слідів і цифровими доказами [4].

Останнім часом у слідчій (детективній), експертній і судовій практиках пропонуються й активно впроваджуються інноваційні цифрові технології. Основними напрямками застосування таких цифрових технологій у кримінальному провадженні, судовій експертизі та правоохороній діяльності є такі: 1) *OS/INT*-технології та їх застосування в досудовому розслідуванні, судовому провадженні й судово-експертній діяльності; 2) системи та технології штучного інтелекту в розслідуванні, судовому розгляді кримінальних проваджень і в судових експертизах; 3) технології блокчейн та їх використання у процесі збирання доказів; 4) технології профілювання за відкритими базами даних і їх використання у кримінальному провадженні; 5) біометричні технології в досудовому розслідуванні й судовому провадженні; 6) кі-



бербезпека та захист даних у криміналістиці й судовій експертизі та ін.

Варто зауважити, що важливим напрямом досліджень у цій царині знань також є правові, етичні та процесуальні проблеми використання таких інноваційних цифрових технологій у криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці, оскільки ці технології створюють нові виклики й можливості, які потребують нормативного врегулювання, етичних стандартів та адаптації процесуальних правил для забезпечення справедливості й ефективності.

У сучасних реаліях гостро постають *питання правового регулювання цієї сфери діяльності*, зокрема: а) необхідності розроблення та вдосконалення нормативної бази, що регулює збір, зберігання, аналіз і використання цифрової інформації, даних, отриманих із цифрових пристроїв, з урахуванням міжнародних стандартів; б) установлення чітких правил щодо захисту персональних даних під час розслідувань та експертиз, а також дотримання права на приватність в умовах цифрової трансформації суспільства; в) розв'язання проблем і запобігання ним із кримінально-правовою кваліфікацію злочинів, скоєних із використанням таких інноваційних цифрових технологій (штучний інтелект, *deepfake* тощо) і розроблення методик їх розслідування та судового розгляду [5].

За таких умов актуальності набуває низка *етичних проблем, що потребують розв'язання*. Поміж них такі: 1) урахування та вирішення етичних питань використання

технологій штучного інтелекту (зокрема, ідеться про об'єктивність, відповідальність і прозорість систем штучного інтелекту, якими послуговуються в судових процесах та експертизах, а також уникнення упереджень у застосовуваних алгоритмах); 2) забезпечення конфіденційності інформації, належного захисту чутливої інформації, яку збирають та аналізують цифрові інструменти, уникнення несанкціонованого доступу до неї або до її використання; 3) подолання так званого цифрового розриву, який пов'язаний із усуненням ситуації нерівномірного доступу до цифрових технологій і знань, що може призвести до нерівності в доступі до правосуддя.

Водночас потребують свого вирішення *питання організаційного та процесуального характеру*, зокрема: а) розроблення і впровадження у практику ефективних і надійних методів ідентифікації цифрових доказів, що забезпечують їх цілісність та достовірність, а також визначення правил їх подання в суді; б) підготовка професійних фахівців у сфері цифрових технологій (цифрового криміналіста), що пов'язано із необхідністю постійного навчання та підвищення кваліфікації криміналістів, експертів і юристів для роботи з новими цифровими інструментами; в) налагодження та покращення взаємодії між слідчими (детективами), прокурорами, судовими експертами й судом у разі використання таких цифрових технологій для забезпечення ефективності процесу досудового розслідування та судового розгляду.



Вагомим є зв'язок застосування цифрових технологій у контексті формування криміналістичної стратегії. *По-перше*, перспективи використання цифрових технологій у криміналістиці, судовій експертизі передусім обумовлені особливостями кримінально-правової політики держави [6, с. 286—289]. *По-друге*, криміналістична стратегія за своїм змістом є стратегічним плануванням і має окреслювати шляхи, напрями й механізми реалізації державної політики у сфері розвитку цифрових технологій у правовій практиці, судочинстві та розслідуванні кіберзлочинів, що розробляється на тривалий час. *По-третє*, виокремлення стратегії у структурі досудового розслідування кіберзлочинів є недоцільним, оскільки стратегія передбачає загальний і недеталізований план цієї діяльності (тоді як досудове розслідування є окремим та передбачає чітке планування) і охоплює значний період часу (десятиріччя), тоді як досудове розслідування (за загальним правилом) обмежено двома місяцями. Саме тому криміналістична стратегія не може існувати в межах окремого кримінального провадження або оперативно-розшукової справи, оскільки вона є структурним компонентом кримінально-правової політики держави.

Формування криміналістичної стратегії в умовах цифрових технологій потребує адаптації традиційних криміналістичних принципів та інноваційних методів, засобів і технологій до реалій цифрового середовища, включно з упровадженням міжнародних і європейських стандартів щодо застосування цифрових інструментів

для збирання, аналізування та зберігання цифрової інформації [7]. Це передбачає розвиток нових техніко-, тактико- і методико-криміналістичних прийомів, методів та засобів ефективної роботи із цифровими слідами, розслідування кіберзлочинів [8]. До того ж важливим напрямом є вдосконалення та розроблення новітніх засобів криміналістичної техніки для роботи із цифровими доказами, а також створення комплексних криміналістичних методик розслідування, пов'язаних із використанням інноваційних цифрових технологій.

Отже, використання інноваційних цифрових технологій у криміналістиці та судовій експертизі, а також діджиталізація цього процесу є природним і важливим етапом розвитку сучасних криміналістичних та судово-експертних знань. Сьогодні криміналістика й судова експертиза обрали європейський вектор розвитку. Європейські підходи також виявляються в застосуванні стандартів доказів під час кримінального провадження та у процесі судово-експертної діяльності.

За таких умов сьогодні актуальності набуває низка питань у цій сфері знань. Поміж них особливу увагу привертають проблеми підвищення ролі криміналістичної дидактики (зокрема, криміналістичної підготовки слідчих, прокурорів, суддів, детективів, криміналістичних експертів у галузі цифрових технологій). Саме тому доцільно спрямувати подальші криміналістичні наукові дослідження проблем інноваційних цифрових технологій на пошук ефективних



відповідей новим викликам кримінального судочинства, зважаючи на поточні умови воєнних і глобальних загроз.

Перелік джерел посилання

1. Ukraine has joined the digital Europe program: what it means / Cabinet of Ministers of Ukraine : web. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-doluchylasia-do-prohramy-tsyfrova-ievropa-shcho-tse-oznachaie> (дата звернення: 15.09.2025).
2. Шепітько В. Ю., Шепітько М. В., Латиш К. В., Капустіна М. В., Демидова Є. Є. Вступ до цифрової криміналістики : навч. посіб. / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків, 2025. 124 с.
3. Shevchuk V., Zhuravel V., Yevdokimenko Sv., Yevdokimenko Ser., Myshkov Y. Forensic Examination and Criminalistics in Investigating War Crimes: European and Ukrainian Experiences. *Jurnal Media Hukum*. 2025. Vol. 32. No. 1. Pp. 59–77. DOI: 10.18196/jmh.v32i1.25056 (дата звернення: 15.09.2025).
4. Козицька О. Загальна характеристика кіберрозвідки на основі відкритих джерел як методу отримання криміналістично значущої інформації. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2021. No. 3. Pp. 91–98.
5. Shevchuk V., Morozova T., Chorny H., Nehrebetskyi V., and Slobodeniuk I. Artificial Intelligence in Criminal Proceedings: Criminalistic and Criminal Procedural Problems. *International Annals of Criminology*. 2025. Pp. 1–19. DOI: 10.1017/cri.2025.10090 (дата звернення: 15.09.2025).
6. Textbook of Criminalistics. Vol. I: General Theory / ed. by H. Malevski, V. Shepitko. Kharkiv, 2016. 488 p.
7. Берназ В. Д., Берназ П. В. Криміналістична стратегія як наукова категорія. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 44. С. 28–32.
8. Freeman L. Digital Evidence and War Crimes Prosecutions: The Impact of Digital Technologies on International Criminal Investigations and Trials. *Fordham International Law Journal*. 2018. Vol. 41 (2). Pp. 284–336.